

Insänt

Övervakning av svenskt territorialvatten

Människor reagerar på olika sätt när man tar del av tidningarnas notiser om att främmande ubåtar har kränkt svenskt territorialvatten. Många skeptiker är svåra av övertyga att notisen verkligen gäller en främmande ubåt med "särskilt uppdrag" och att det inte är fråga om något marinens försök att erhålla större anslag, vilket har framskyttat då och då i pressen. Även den svenska försvarsstaben synes vara negativ i sin reaktion då man – som fallet var i september 1980 – försöker mörklägga denna form av övergrepp från främmande makt. Syftet med en sådan åtgärd kan lätt uppfattas som ett sätt att för allmänheten försöka dölja den akuta bristen på ubåtsjaksresurser i svenska marinen. Brister, som ofelbart rapporteras hem av dessa främmande ubåtar. I nuvarande ekonomiska läge synes en omprioritering mellan försvarsgrenarna vara nödvändig för att dessa påtagliga brister i vårt försvar snabbt skall kunna avhjälpas. Varför reagerar inte de svenska riksdagsledamöterna i denna fråga?

En ubåt har i ett krigsskede en offensiv roll riktad mot militär verksamhet och civil sjöfart. I fredstid är den av mycket stort värde som informationsorgan. En ubåt kan uppträda dold mycket nära den svenska kusten, ja i vissa fall även inomskärs, och kan härvid skaffa önskad information genom signalspaning och optiska observationer i samband med militära övningar eller genom mätningar och kartläggning av besökt vattenområde. Vi vet att främmande makt under VK II med egna mätningar som grund kunde framställa sjökort över vissa svenska vatten. Det är mot den bakgrunden som ubåtsjaksresurser – nu i fredstid – måste tillföras marinen. Tillgången av sådana resurser kommer att vara gränssättande för vår förmåga att i ett skärpt läge klara en "neutralitetsvakt" i ett nu utökat territorialvatten.

"Försvaret skall ge stöd för vår utrikespolitik, som syftar till neutralitet vid krig i vår omvärld. Försvaret skall ge trovärdighet åt denna vår strävan".

Mot den bakgrunden bör vi sluta resonera i

relativa termer såsom upp- eller nedrustning utan försöka slå fast vilken utrustning försvaret behöver för att klara sina uppgifter i dag och i morgon. Har vi tex resurser för att hålla främmande ubåtar borta från de delar av vår 270 mil långa kust som är önskvärt? Hur är det med den önskade trovärdigheten i detta avseendet?

I samband med "septemberincidenten" har allmänheten på ett påtagligt sätt fått erfara att svensk ubåtsjakt skall genomföras med sju helikoptrar. Med hänsyn till aktionstiden för en helikopter samt behovet av underhåll framstår det klart att våra resurser är otillräckliga. Trovärdigheten kommer dessvärre att bedömas av dem som har kränkt vårt territorium. Marinens behov av tunga helikoptrar skulle kräva en avsevärd utbyggnad. Någon sådan har inte ÖB i sina planer. Däremot är en utbyggnad av arméns helikopterbestånd prioriterad.

För lokalisering av ubåtar i "U-läge" använder man hydrofoner dvs hjälpmedel som utnyttjar ljudvågor i vatten. Det finns i samband härmed en rad faktorer av fysikalisk och teknisk natur som är väsentliga för att dessa hydroakustiska system skall vara effektiva. Anpassning krävs mellan den hydrofonbärande helikoptern och det hydroakustiska systemet. En helikopter med utrustning avsedd för ubåtsjakt bör inte alternativt användas om vi avser försöka hålla en trovärdig beredskap mot främmande ubåtar. Ur effektivitetssynpunkt är det därför negativt att i debatten föra fram tankar som "stora ansträngningar bör göras för att, när det gäller tunga helikoptrar, utrustningen blir sådan att den möjliggör snabb alternativ användning både inom flygvapnet och marinen".

Övervakningen av vårt territorialvatten mot ubåtar kräver ett samspel mellan "fartygets utställighet och helikopterns rörlighet". I debatten har man i stort sett med tystnad gått förbi det faktum att vi i dag – tillsvidare med undantag för två jagare – saknar fartyg avsedda för ubåtsjakt. Sverige är unik bland "sjönatio-

nerna" om att tro sig kunna klara denna verksamhet utan fregatter eller korvetter, enheter som i andra mariner är försedda med fartygsbaserade ubåtsjakthelikoptrar. Det hjälper inte att riksdagen är enig om att vi främst skall kunna utnyttja våra stridskrafter vid kust och gräns eller att marinen måste ha resurser för att möta hotet om neutralitetskränkningar. Riksdagen måste också anvisa medel som möjliggör en anskaffning av erforderliga fartyg.

Tidningen Arbetet har i en ledare berört förberedelser och underlag för 1982 års försvarsbeslut och skrev i samband härmed: "Mycket talar för att det nu är dags för en omstrukturering av försvaret, där de högteknologiska vapensystemen successivt får stå tillbaka för ett folkförsvar med mera lätthanterliga och lätt-skötta vapen – och därmed bör det också vara

möjligt att efter hand hålla tillbaka försvarskostnaderna, utan att effektiviteten därmed minskar".

Förutsättningen för att marinen skall kunna möta hotet från främmande ubåtar i fred eller under neutralitet är att man har tillgång till fregatter med de tekniskt komplicerade vapensystem, som erfordras för en effektiv ubåtsjakt. Ett högteknologiskt vapensystem ställs mot ett annat. Här finns inte utrymme för kompromisser i form av något slags "folkförsvar" riktat mot främmande ubåtar. Ge våra kunniga yrkesmän vid svenska varv sysselsättning med en produktion av örlogsfartyg – nödvändigt för landets försvar – i stället för den terapi som för närvarande synes pågå inom svensk varvsindustri.

Jarl Fernlund

Löntagarfondfrågan

Under så gott som hela 1970-talet har löntagarfundsproblematiken stötts och blötts. För tillfället diskuteras emellertid inte löntagarfonder i massmedia beroende på att frågan behandlas i en statlig utredning. Ett mycket vanligt knep bland politiker när de vill avföra en fråga från den allmänna debatten.

Vad har då denna utredning för material att arbeta med? I dagsläget åligger det den att ingående granska tre huvudalternativ benämnda modell A, B, och C. Modell A baseras på kollektiva fonder finansierade med både "övertinstdelning" och en viss del av lönesumman. Fonderna kontrolleras i praktiken av några få fackföreningsfunktionärer, även om det nödtorftigt kamouflerats genom en väldig, byråkratisk och hierarkisk besluts pyramid. Denna lösning har fackets och det socialdemokratiska partiets välsignelse.

Modell B tar helt avstånd från vinstdelning men accepterar kollektivavtalade löneavsättningar. Det hela organiseras genom ett flertal

sinsemellan oberoende fonder. Varje fondstyrrelse tillsätts av fondens delägare. Andelarna är individuella och en person äger rätt att flytta över sina inestående medel från en fond till en annan. Denna modell stöds av Svenska Arbetsgivareföreningen, Industriförbundet och SHIO.

Modell C, slutligen, presenterades för allmänheten så sent som i september månad 1980. Grundtanken är att bygga upp medborgarfonder med individuella andelar snarare än löntagarfonder. Härigenom inkluderas även icke förvärvsarbetsande grupper i systemet. Även denna modell byggs upp med flera olika fonder mellan vilka den enskilde får välja. Detta är det sk mittenalternativet med stöd från centern och folkpartiet.

Det ovan sagda är ett bra exempel på offentlig debatt i Sverige, eller rättare sagt pladder i den svenska ankdammen. Partiernas ställningstagande visar på ett gammalt och invariant mönster som återfinns i flera andra frågor: tex

ATP-striden på 1950-talet. I löntagarfondsfrågan lade socialdemokraterna genom LO/SAP:s arbetsgrupp fram ett konkret förslag 1978. Genast lade vpk fram i princip samma förslag fast med något radikalare framtoning. Moderata samlingspartiet tog redan på ett tidigt stadium definitivt och resolut avstånd från alla former av fonder. Folkpartiet nappade emellertid snabbt på de socialdemokratiska tankegångarna. Dock måste man i god folkpartiliberal anda ha flera fonder och individuella andelar för att uppnå valfrihet i tvångssparandet – sociala reformer utan socialism. Centern, slutligen, svarade: vet ej. Även om Thorbjörn Fälldin lade ut texten och med många fina inskjutna bisatsers hjälp lyckades få fram det som enkelt kunde sägas med två ord.

Utifrån dessa utgångspunkter är det naturligt att debatten kommit att handla om löntagarfonder i sig och olika förslag till tekniska utformningar av dessa. Men fonderna är rimligtvis inget mål i sig, utan snarare ett medel med vilket man syftar till att uppnå någonting. Rätteligen borde man klart definiera det mål man vill nå och därefter diskutera olika medel. Det är fullständigt meningslöst att utbyta tankar om den tekniska utformningen av medlet om en klar koppling till målet inte existerar. Nu har det dock i debatten framskyntat flera mål. Att öka den ekonomiska aktiviteten genom att stimulera kapitalbildningen måste ses såsom varande huvudmålet. Om så är fallet borde man i konsekvensens namn diskutera olika medel för att uppnå detta i stället för att fixera intresset kring löntagarfonder: som ju bara är ett av många medel.

Först och främst måste det klarläggas om kapitalbildningen verkligen är bristfällig. Eller

är det kanske så att det finns kapital, men saknas lönsamma investeringsobjekt? Det kan också förhålla sig så att dubbelbeskattningen av aktier avhåller många sparare från aktieinnehav. De föredrar improduktiva investeringar i t ex konst, ädelmetaller, diverse samlarobjekt m m. Men låt oss antaga att det råder en för låg kapitalbildning. Varför då inte stimulera det individuella sparandet utan att bygga upp någon ny och sannolikt tungrodd fondorganisation.

I detta sammanhang tjänar den västtyska modellen som ett gott föredöme. Både värdepapper och bankkonton omfattas av ett allmänt statligt sparstöd. Sparandet premieras med ett statligt bidrag på mellan 20 och 30 procent av det sparade beloppet. Dessutom är bidraget högre för låginkomsttagare. Enda villkoret för erhållande av statligt sparstöd är att pengarna binds för minst 6 år. Motsvarande premier finns för bostadssparande, ett system som i dagens Västtyskland står för huvuddelen av bostadsbyggandets kapitalförsörjning. Vidare kan även kollektivavtal om lönsparande ingås. Med dessa stimulansåtgärders hjälp uppgick det sammanlagda sparbeloppet 1972 till 8,7 miljarder DM och de statliga sparbidragen till 2,7 miljarder DM. En god affär för den enskilde såväl som för samhället i stort.

Det står således helt klart att det finns realistiska alternativ till löntagar- och medborgarfonder. Tyvärr har dessa tankegångar inte förmått fortplanta sig till konformismens och de fixerade politikernas Sverige. Under dessa omständigheter är politikerföraktet fullt förståeligt. Det är snarast förvånande att det inte är mer utbrett än det de facto är.

Stefan Håkansson